

25 Ft.

MISKOLCZ

MŰLTJA, JELENJE

tekintettel

JÖVŐJÉRE.

írta

HUN MIKLÓS.

MISKOLCZON,

nyomatott Tóth Lajosnál.

1842.

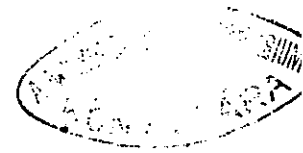
LÉVAY JÓZSEF
Hagyatékból

44332
K-426

MISKOLCZ

MÚLTJA'S JELENJE

tekintettel

JÖVŐJÉRE.

2006 AUG 09

írta

2003 AUG 25

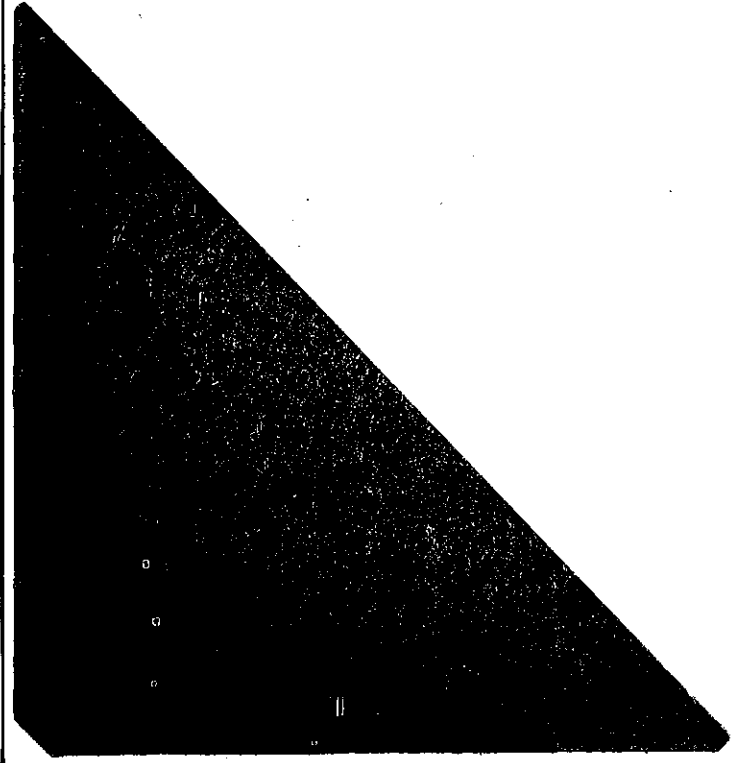
KUN MIKLÓS.

1995 -06-

MISKOLCZON,

nyomtattatott Tóth Lajos betűivel.

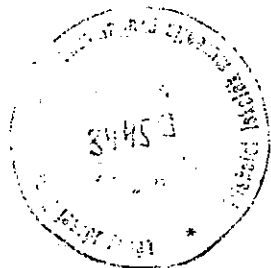
1842.

A LÉVAY JÓZSEF KÖNYVTÁR KINCSEI

I.

44332

Kun Miklós és kora

Amikor a tisztelt olvasó kezébe veszi Kun Miklós Miskolcz multja, jelenje tekintettel jövőjére c. munkájának faksimile kiadását, Miskolc időben másodikként megjelent városi történelmi monográfiáját tanulmányozhatja. A város történetének első összefoglalása 1782-ben Kassán jelent meg latin nyelven. Benkő Sámuel történelmi-orvosi helyrajza, a Topographia oppidi Miskolc Historico Medica a többszöri utánnyomás ellenére is csak a latin nyelvet ismerőknek és a szűkebb szakmai köröknek, első sorban orvosoknak jelentett izgalmas olvasmányt. Velük szemben a "köznép" csak a Miskolczi Nemzeti Kalendáriumban folytatásokban megjelenő Miskolcznak a' javai c. vershez csatolt bevezető írásból meríthetett némi ismeretet lakóhelye multjából, történetéből. 1800-ban a pozsonyi Weber-féle nyomdában készült el Miskolc első városképi ábrázolása, amelyet egy budai festő, bizonyos Noskó János rajzolt és Gvadányi műveinek jeles illusztrátora, Prixner Gottfried metszett rézbe. A városképi ábrázolást megjelentető lapon szerepelt Szrogh Sámuel borsod megyei notárius Miskolcra írott rövid történelmi ismertetője és a "Miskolcznak a' javai" c. költeménye, amelyet később az 1810-es évektől megjelenő Kalendáriumokban közöltek. Természetes tehát az, hogy Kun Miklós nagyobb terjedelmű, több mint 1000 példányban megjelent munkáját - amelyet ráadásul magyar nyelven nyomtattak - az első jelentős miskolci helytörténelmi kiadványnak tekinthetjük.

Kun Miklós 1812-ben született Miskolcon. A Kun nemzetség kókai ágából származó családja csak a XVIII. század derekán települt Miskolcra. A Kun család tagjai a város lakosságának túlnyomó részét kitevő reformátusok-

kal ellentétben luteránusok voltak. Kun Miklós az evangélikusok főgimnáziumában tanult, majd Eperjesen folytatta jogi tanulmányokat, Ügyvédi vizsgát tett, de sohasem ügyvédeskedett. Családja vagyoni helyzete lehetővé tette, hogy tanulmányait befejezve rögtön a helyi politikai küzdelmekbe vesse magát. Hamarosan a miskolci ifjúság egyik vezéralakja lett. Az 1840-es évek elején alakult meg Miskolcon a Major utcai tudós társaság, a társadalmi reformokért küzdő liberális ifjak borsodi szervezete. Ez a fiatalokat tömörítő csoportosulás, "Ezen minden szépért, jóért, de főként a szabadság eszméjéért lelkesülő társaság úgy az irodalom terén, az akkor egyedüli szabadelvű lapban; a Pesti Naplóban, valamint a megyei gyűléseken, karöltve több megyei szabadelvű ifjúval erélyesen harcoltak az akkori adminisztratori rendszer mellett még mindig uralkodó, részint konzervatív, részint pedig fontolva haladó párt ellen ..." Az 1840-es évekre Borsod már a reformokért küzdő liberális nemesség megyéje lett. Eldőlt a küzdelem és már csupán csak az volt a kérdés, hogy a megye Széchenyit vezérüknek tekintő fontolva haladók táborához csatlakozzon-e vagy Kossuthot kövesse. Ebben a küzdelemben, ebben a vitában jutott meghatározó szerep a "Major utcai tudós társaság"-nak, amely Kun Miklós és testvére, Kun János vezetése alatt állott. A társaság Kossuth mellett kötelezte el magát és minden eszközt igénybe véve azon fáradozott, hogy a kossuthi törekvéseket érvényre juttatni szándékozó Szemere Bertalannak egyre nagyobb hatalmat biztosítson és kiszorítsa a Borsod központja, Miskolc vezetéséből az ott még stabilan uralkodó fontolva haladókat. A borsodi liberális ifjak egyiete mindkét célját valóra váltotta. Szemere Bertalant előbb országgyűlési követté, majd 1840-ban alispánná választották. A város főbírája pedig 1841 végén

Kun Miklós lett.

Kun Miklós főbíróvá választását Szűcs Miklós, Miskolc híres naplótírója eképpen öröktette meg: "Soltész Nagy János helyébe Kun Miklós választatott főbíróvá, mi sok más változást is hozott magával. A volt bíró 445, az új 1057 szavazatot kapott. Rég volt városi tisztújításunk illy zajos. Az ifjúság egy-két kivételével Kun mellett volt." Az alig 30 éves főbíró - akinek arcvonásait a korszak divatos miskolci festője, Wántza Mihály öröktette meg - nem is sejtette, hogy milyen nehéz és háládtalan feladatra vállalkozott, amikor a város irányítását átvette és politikai törekvéseit Szemere Bertalan helyzetének megvilágosítására összpontosította. A vármegyei gyűléseken és a város lakói körében a reformtörekvések híveként, s a városért minden áron tenni akaró politikusként, közéleti emberként vált ismertté. Felkarolta az országban elsők között Miskolcon felállítandó kisdedővő ügyét. Erkölcsi és anyagi támogatást nyújtott Szontagh Gusztávnak, a "szenvedelmes dinnyésznek", hogy a dinnye magyarországi meghonosítását, elterjesztését elősegítse. Finanszírozta a miskolci színház tevékenységét, s ami a legfontosabb, mindenkor kiállt a társadalmi reformok ügye mellett, Kossuth és Szemere politikáját támogatta. A Kossuthék iránti elkötelezettségét mi sem fejezi ki jobban, mint a Major utcai tudós társaság egyik vezetőjeként 1840-ben, Kossuth miskolci látogatásakor elmondott üdvözlő beszéde, amelyben Kossuthhoz hasonlóan a nemzet egységbe forrasztását, a nemesek és nem nemesek azonos tehervállalását sürgette.

A Kossuth által vezetett reformtörekvések ellenzékének nyitai először Kun Miklóst vették célba. Szemere Bertalan támadása csak Kun Miklóson keresztül lehetett eredményes. Az 1842. december 27-én tartott városi tiszt-

újító gyűlésen az ellenzéki atrocitások ellenére is ismét Kun Miklóst választották Miskolc főbírájává. 1261 szavazatot szerzett, közel 200-al többet, mint ellenfele. Pedig az ellenzék anyagi erejét nem kímélve etette, itatta és lefizette a szavazókat. A korábbi feljegyzések szerint egyes kortes tanyákon 4 véka lisztből főztek galuskát, s volt olyan városi polgár, akinek 40 p. frt-ot adtak, csak hogy ne Kun Miklóstra szavazzon. A szavazás előtt még Kun Miklós egyik pincéjét és házát is felgyújtották, hátha így elvonhatják a gyűléseken való részvételből. Az ellenzék támadása 1842-ben nem járt sikerrel. Azonban árgus szemmel figyeltek minden olyan lehetőségre, amelyet megbuktatására fel lehetett használni. Az első kínálkozó alkalom 1843 júliusában adódott. Az év július 19. napjának éjszakáján tűz ütött ki a városban, és a lakóépületek túlnyomó része leégett. A vármegye által megszavazott segély jelentékeny részét a főbíró a városháza tetőszerkezetének felújítására, elkészíttetésére használta fel. Az ellenzék jogtalanak minősítette Kun cselekedetét és panasszal élt a vármegye előtt. Ugyanakkor azt is előadta a városi ellenzék küldöttsége, hogy a főbíró nem biztosította a város épületeit és így a tűz okozta kár megtérítését az adófizetőknek kell biztosítani. A vármegye mindkét vád alól felmentette Kun Miklóst. Egyrészt a vármegyei segély felhasználására nem született konkrét utasítás, tehát saját belátása szerint cselekedhetett a főbíró, másrészt pedig az épületek tűzkár elleni biztosítása a városi tanács pénztárnokának lett volna feladata, ezért őt kellett felelősségre vonni. A sikertelen megbuktatási kísérlet nem szegte az ellenzék támadási kedvét. Újabb koholt vádat csiholtak, s az ország nádorára előtt azzal a panasszal álltak elő, hogy Kun Miklós házába küldött segélykérő leveleiben a nemzetet gyalázta.

A nádor helyt adott az alaptalan vádaknak és 1844 június 21-én a "nádortól egy rendelet jött a megyéhez, melyben meghagyaták, hogy Kun Miklós főbírói hivatalából függesztessék fel, mivel azon levelek némelyike, melyekben más városokat a' miskolczi égették segedelmezésére szólít fel, oly hangon van írva, mi a' nemzet méltóságával ellenkezik. Rendelkezik továbbá abban, hogy a' város házában beépített pénzt a' bíró fizesse vissza, s a megye őt actio alá vetvén, megbüntetésétől intézkedjék." A város főbírája ügyében érkezett rendeletet ellenfelei a Pesti Hirlapban is közzétették. A hivatalából felmentett főbíró kálváriája több mint fél évig tartott. A sokszori felbbezések után csak 1845. február 12-én érkezett meg a rendelet, amelyben "Kun Miklóst felmentvén a nádor a tisztü ügyészi kereset alól". A Kun Miklós lejáratására szánt akcióval egyidőben hasonló eszközzel Szemerét is igyekezett bemocskolni az ellenzék. 1845 február 4-én védegyeleti bált tartottak Miskolcon. A bált követően az ellenzék megbízásából egy bizonyos Veresmarty István "egy igen ismeretes izgága ember, a városban azon rágalmat hintegette, hogy Szemere Bertalan az ő lányának fülbe valóját ellopta.

... Ez ocsmány pletykát, egy igen ártatlan dologra alapítá annak koholója, arra ui.: hogy az ő lánya egyik fülbe valóját átadta Szemerének oly feltétellel, hogy ha ez vissza jön az országgyűlésről, visszavárja tőle a' fülbe valót, a' fülbe való azonban eltévedt. Veresmarty tehát egy igen goromba levélben kívánta azt vissza, mire Szemere nem neki, hanem nőjének válaszul adá, hogy kész az elveszett helyébe másikat csináltatni, csak párját adják át neki mustraul, mire Veresmarty reá nem állott, mert ugymond még ezt ellopná". Amíg Szemere csorbulatlan becsülettel került ki az ellenzék vádaskodó ösztüzből,

addig hű támogatója, Kun Miklós megfáradva, elkeseredve visszavonult a közéletől. Csupán 1848 szeptemberében, – amikor a forradalom vívmányai veszélybe kerültek, – vállalt feladatokat. A miskolci nemzetőrsereg egyik osztagának hadnagya lett. Csapatát azonban nem vetették harcba s így tulajdonképpen lélelenül, birtokán gazdálkodva szemlélte nemzete élet-halál harcát. A szabadságharc bukása után is csak a gazdálkodással foglalkozott. Nemes borait kezelgette különös előszeretettel. Mint kiváló mezőgazdász állott közfiszteletben. Az 1871. évi miskolci ipari kiállításon 1868. évi "4 puttonos miskolci aszú boráért, 1846-iki aszú boráért ezüst érmes oklevelt" kapott. A megkeseredett, elfáradt öregembert, akinek nagyobb jövője lett volna az ország politikai színterén is, 1875. április 13-án, életének 63. évében helyezték örök nyugalomra.

Kun Miklós Miskolcz múltja, jelenje tekintettel jövőjére c. nagyszerű történelmi munkája 1842-ben került ki a város nyomdájából, amelyet csöglei Tóth Lajos "a szabadságharc nyomdásza" kezelt. Amikor 1842. decemberének végén az ellenzék erős támadásai közepette zajló városi tisztújításra került sor, a kornak krónikása ezt írta egyik levelében: "Gondolom olvastad már Kun Miklósnak városunk múltja-jelenje és jövőjéről írott munkácskáját. Némellyek azt mondják, hogy szerzett ez neki annyi voksot, mint 50 hordó bor. Ha egyéb haszna nem lenne is ennek annál, hogy más városok állását is a nyilvánosság elibe hozni segítene, ez már magában is nagy nyereség. Hibát benne, még mi jó akarói is találunk, hát még ellenségei".

A kortársi megállapítás minden szempontból lényegre törőnek bizonyul. Valóban egy város főbírája mellett csak saját munkája korteskedhetett igazán. Igaz, hogy a dol-

gozat tartalmaz pontatlanságokat, tévedéseket, de végsősoron a néhány apróbb hiba ellenére ez volt az első olyan munka, amely Miskolc átfogó történelmét szolgáltatotta, összehasonlította a város korabeli helyzetét más városok fejlettségi szintjével és sok esetben meghatározta azt az utat, amit egy korabeli "modern" városnak fejlődése során végig kellett járni. Kun Miklós az alig egy év alatt elkészült és igen alapos levéltári kutatásokon alapuló munkájában először tett kísérletet a város történelmi korszakainak meghatározására, fejlődése fő csomópontjainak megragadására. A Kun Miklós által megállapított korszakhatárok az 1930-as évek végéig meghatározták Miskolc helytörténetírását. Szendrei János, Halmay Béla, Leszli Andor, Leveles Erzsébet, de még Marjalaki Kiss Lajos is Miskolc történelmi fejlődésében a Kun Miklós által leírt korszakolást tekintette iránymutatónak. A város történetének első szakaszát a kezdetektől 1703-ig számították. 1703 azért volt mérőöldkö Miskolc történetében, mert a város földesúri szolgáltatásait megváltva, átmeneőleg kikerült a földesúri függőség alól. A második szakasz 1703-tól 1755-ig tartott. Az önálló életet élő Miskolc ekkor tett sok reménnyel kecsegtető kísérletet a mezővárosi és szabad királyi városi fejlődés közötti lépcsőfok átugrására. 1755-ben a város ismét földesúri függőség alá került és ekkor kezdődött el az a küzdelem, amely legalább az 1703-ban kivívott jogok visszaállításáért folyt s igyekezett megmenteni Miskolcot az egyszerű mezővárosok szintjére, melán a jobbágyfalvak szintjére való lesüllyedéstől. A XV. fejezetből álló monográfia legérdekesebb része a IX. fejezettel kezdődik. A szerző, mint az itt bemutatott korszak eseményeinek tapasztalt átélője és irányítója, olyan adatokat közöl, amelyek kortársainak egyáltalán nem, de a későbbi kutatóknak is csak igen

fáradtságos munkával válhattak ismertté. E fejezetben Kun Miklós a város felemelkedésének, fejlődésének programját rajzolta meg. Miskolc fejlődésének alapját a város anyagi helyzetének megszilárdításában, a lakosság adózá-
sának növelésében látta. A város gazdagodásának egyetlen lehetséges útját a közteherviselésben, a nemesek és a nem nemesek együttes adófizetésében találta meg. Fennkölt szavakkal ecsetelte, hogy a nemesek adómen-
lessége milyen súlyos károkat okozott a városnak: "Ha a' vállaira súlyosan nehezedett adónak eleget tenni nem bír a miskolci adófizető, kénytelen elvesztegetni csekély vagyonát; 's ki vevője jószágának? a nemes ember: mert ennek áll inkább tehetségében. A' magát jólbíró miskol-
czi adófizető hogy mentül kevesebb teher alá essék - tőkepénzzé teszi vagyonát, mert hiszen ettől - gondolja; meg nem róvhatják, - 's tőke pénzből nagyobb is - uzso-
rákkal - a' jövedelem: eladott vagyonai ki kezére jutnak? 10 eset közt bizonyosan 9-ben a' nemes emberére." Forradalmi gondolatok voltak ezek. Különösen egy olyan vá-
rosban, ahol a lakosság több mint fele nemes volt. Még- is csak ez az elképzelés lehetett volna a helyes megol-
dás. Ilymódon lett volna képes a város örök időkre meg- váltani magát s így lehetett volna "tündér Borsod" iga-
zi, az egész megye fejlődését meghatározó fővárosa. Kun Miklós tudta, hogy álma csak az elérhetetlennek tűnő
közös összefogással valósulhat meg. De addig is olyan célokat tűzött maga és az általa irányított városi tanács
elé, amelyek valóraváltása, ha kis lépésekkel is, de le- rövidítette volna a szabad királyi városság eléréséig
terjedő távolságot. Tervei között szerepelt a koldulás eltörlése, a városi rendőrség felállítása, a jóléti pénztár megteremtése, a városi világítás, a korszerű oktatás, az
egészségügy megszervezése, a polgárok állandó infor-

málását szolgáló újság megteremtése. Óriási jelentőségű lervci közül több valóra is vált, így Kun Miklós rövid ideig tartó főbírói tevékenysége nem múlt el nyomtalanul. Tervei, elképzelései többségének realizálására azonban csak a szabadságharc bukása után kerülhetett sor, ami-
kor a város a kapitalista fejlődés útjára lépett.

Véres László

Irodalom

Bekes Dezső - Veres László (szerk.): Fejezetek Miskolc történelméből. Miskolc, 1984.

Csorba Zoltán: Borsod és Miskolc az irodalomban. Miskolc, 1942.

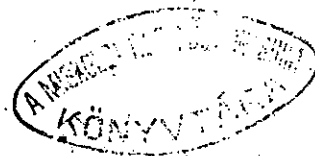
Kilián István: Irodalmi diáktársaságok Miskolcon a reformkorban. Borsod-Miskolci Füzetek. Irodalomtörténet Nr.9. Miskolc, 1972.

Kilián István: Szűcs Miklós naplója 1839-1949. Borsod-Miskolci Füzetek Irodalomtörténet - Dokumentatio Borsodiensis III. Miskolc, 1981.

Szendrei János: Miskolcz város története és egyetemes helyirata IV-V. Miskolc, 1911.

LÉVAY JÓZSEF
Hagyatékából

Elő szó.

Még egy év nem telt el azon életemben oly nevezetes, 's előttem feledhetetlen időponttól, midőn polgár—társainnak reám árasztott,—bár oly kevéssé érdemlett—túlnyomó bizodalma Miskolcz' főbírói székének elfoglalására felhívott.

'S a' mint egy részről érzésem tapasztalásaim' 's tehetségem' szűk voltát: felemelt a' gondolat, hogy közügy iránti szenvedelmeknek a' tettek' pályája nyílt, — felemelt az önérzet, annak tudása, hogy akaratom tiszta, 's törhetetlen, az irántam tanúsított megbecsülhetetlen bizodalomnak tőlem telhetőleg megfelelni. —

Tiszta kezekkel vevém által ezen új hivatalomat, — nem pénzvágyból, nem alacson haszon lesésből, hanem kedves szülötte földem' javának előmozdításáért — 's tiszta kezekkel teendem is azt le. Mikoron majd ősz hajszálak fedezendik fejemet, derült homlokkal fogok akkor is visszatekinteni, hogy hivatalomat—az igazság' rovására—haszombérnek, (arenda) sem pedig szakmánynak nem tartám.

Hivatalommal együtt áltvevém a' városi leveltár' kulcsait is; rozsdá lepettek voltak ezek, 's én kíváncsian siettem látni a' leveltárt, mellynek kulcsai öly rozsdások, midőn királyi biztoshoz van szerencsénk, midőn városunk' átalakulása' elő-estéjén állunk. Beléptem! a' fájdalmas meglepetést melyet éreztem nehéz leírni! Sírt a' lélek bennem midőn a' nedves teremből rothadás fojtó bűze ömlött előmbe, a' bálthajtások (még 1834-ki földindulástól) öszve hasadozottan, az iratok a' nedvesség miatt rothadó félben heverték. —

Illyen karban találtam a' leveltárt, melly a' város' jogairól szóló oklevelek', 's a' megyéjét sokkal felülhaladó jeles régi eredeti iratok' gyűjteménye. Isteni gondviselés őrizte meg a' tűzveszélytől, mellynek—a' város' kéményének az ez előtti években gyakori kigyúlásaikor a' hasadozott bálthajtások miatt annyiszor kitéve volt.

Kitavasodván siettem biztosítani a' városnak e' legnagyobb kincsét, 's a' leveltár' bálthajtásai vasakkal erősítve, 's kiigazitva, a' fenek nedves téglák helyett padozattal ellátva, ön költségemen csinosan kifestve; szóval: alkalmas állapotba helyezve lőn. —

'S én a' már napon kiszáritott iratokból 's oklevelekből, 's azon ismeretekből, mellyekhez hivatalos állásomnál fogva jutni alkalmam nyílt, gyűjtögetni kezdém az adatokat, az általam a' n. é. Közönség eleibe szánt—Miskólcz' történetének múlt-'s jelenkori jog-viszonyainak, 's állásának — leírásához.

Már régóta tápláltt ohajtásom vala ez, mert úgy hívém hogy Borsod fővárosáról, azon városról, melly magyar honban népességre 8-ik, nemzetiségre első helyen áll, mit sem tudatni a' közönséggel még is csak ugyan igen vastag fokozata a' közönség feletti gyámkodásnak. E' zsidbasztó gyámkodás' kora elmúlt; nyilvánosság azon political légkör, mellyben a' polgári szabadság' magva jóltévőleg csirázhat; túl vagyunk már azon hogy a' közönséget úgy kellene vezetgetni, mint a' járnai tanuló gyermekeket. —

'S ime munkálkodásom' eredményét van szerencsém a' n. é. közönségnek bemutatni. —

Rendszeres, tudományos kidolgozatú 's kimerítőbb munkát adnom nem engedett hivatalos elfoglaltatásom. Nem — mert Miskólcz' főbirájának az éj

nyugalomra szánt óráin kívül alig marad ideje illy tudományos kedvtelésekre. —

De bár nem kimerítő is e' munkácska, bár nem olyan is minőnek akartam, minő lett volna ha reá több időt fordíthatandok; ha vele városunk' eddig homályba burkolt állására némi világosságot vethettem; — ha a' nyilvánosság' óltárára tett ezen csekély áldozatomban polgártársaim — irántuk viseltető tiszteletem 's hálám' zsengejét ismerték meg: fáradságom eléggé meg van jutalmazva. Miskolcz Szent András hó 30-kán 1812.

I-só Fejezet.

Miskolcz' eredete, 's történetének felosztása.

Csak negyvenhét hja az ezer esztendőnek, mióta a' magyar nemzet e' szép hazát elfoglalá: — Miskolcz' nevezete ezen idővel egykorú; — a' miut ez, hazai legrégibb történet írónk' az 1173-ban uralkodásra lépett III-ik Béla' névtelen jegyzőjének munkájából — mit a' magyaroknak Ázsiából e' honba lett kijöveteléről írt-kitetszik. Midőn t. i. Árpád vezér seregével a' Sajón — ott hol a' Szinva beleszakad — áltájött, s' egész a' Tiszáig lenyúlt táborával egy hónapig mulatott e' vidéken, Bunger vezérnek a' jándékozta e' földet.

1) „Ibi etiam dux Arpad dedit Bungerec, patri Borsu terram magnam, a fluvio Topolucea usque ad fluvium Souyou, quae nunc vocatur Miscoucy, et dedit ei castrum, quod dicitur Geuru, et illud castrum filius suus Borsu cum suo castro, quod dicitur Borsod, unum fecit comitatum.

Melly magyar fordításban így hangzik: „És ott Árpád vezér Bors atyának Bungerec nagy darab földet adott, a' Topolucea 2) vizétől fogva a' Souyou 3) vizéig, melly most Miscoucy-nak 4) neveztetik, és adott neki egy várat

1) Anonymus Caput XXXI.

2) Tapolcza.

3) Sajó.

4) Miskolcz.

mellynek neve Geuru I), és ezen várat fia Bors, a' maga várával melly Borsodnak hívatik egy vármegyévé alkotta". —

De kitetszik ez a' vasmegyei Borsmonostori Cistercita apátság' részére 1236ban kiadatott oklevélből is 2), mellyben említés tétetik a' Miskoucz nemzetségből Borsról, („Comes Bors de genere Miskoucz“) ki Bunger fiának Borsnak ivadéka volt. —

E' szerint az hogy Miskólcz előbb Méz-kolcsnak hívatott volna, merő alaptalan tapogatózás. —

Miskólcz' történetét három időszakra osztom fel.

Az 1-ső időszak tart a' magyarok' megtelepedésétől egész 1703-ig — mikor Miskólcz magának a' város lakosainak minden urodalmi jövedelmekkel együtt zálogba adatott. —

A' 2-ik időszak tart 1703-tól az 1755-ben költ Grasalkovics-féle szerződésig.

A' 3-ik pedig, a' nevezett szerződéstől a' jelen időig.

1) Győr.

2) Fejér György Cod. Dipl. Tom. IV. pag. 116.

I^o Időszak

II-ik Fejezet.

Az első időszakban kik bírták Miskolczot? Az egyházak története. —

A' 13-ik század' vége felé 1281-ben az Ákus nemzetségből való Erne bán' fia István bírta Miskolczot, ki később Venczel és Róbert-Károly' királyok' uralkodása alatt magyar ország' nádora, 's Borsod vármegye' főispánja volt.

Ezen István alapította a' Diósgyőri és szentléleki klastromokat, 's-neréről gyanítva — az avasi nagy templomot is ő építette; 's ez annyival valószínűbbis, mert Zsigmond király 1411-ben miskolczon mulatásakor kiadott, 's a' Miskolcziaknak szabad pap választási jogot adó privilégiumában (melly 1503-ban Anna királyné, 1511-ben II-ik Ulászló, 1523-ban Mária királyné, 1563-ban I-ső Ferdinánd, 1593-ban pedig Rudolf királytól megerősített) már régi templomnak, Szent István' templomának, Szent István' tiszteletére már régen építettnek nevezi.

Gyenge alapokon nyugszik tehát azon elterjedt vélemény, hogy azt a' 16-dik század' közepe' táján magyarországban tanyázott csehek építették.

A' reformátusok' kezére ezen templom 1554-ben került, azólla a' papszerrel együtt folyvást birtokukban volt, 's Mária Thereszia királynő 1755-ben e' templom

iskola', papszer', 's az akkor megvolt egyéb javainak állandó birtokában őket különös levele által is megerősítette.

A' református egyház javai mindig külön voltak a' városéitól választva, bár hajdan a' városi főbíró felügyelete 's főgondnoksága alatt állottak.

Midőn a' reformátusok átvették a' Szent István templomát, a' r. catholicusoknak megyés szentegyházul a' Boldogasszony' temploma maradt, mellyhez a' Tót útca¹⁾ mint eggházszer tartozott.

Ezen szentegyház 1654-ig maradt a' r. catholicusoknál, míg t. i. Bak János lelkészük híveivel együtt (Husvétii és Péchy nemzetségeket kivéve) a' reformációt be nem vette; — és később a' vallásbeli villongások idejében elpusztulván, mind addig vásárhelynek használták, míg a' minorita rendű szerzetesek III-ik Károlytól 1729-ben elnemnyerték. Ekkor csak öt nemes, és négy nem nemes család volt r. catholicus Miskolczon, — képzelhetni tehát mennyire felindult a' reformátusság; követségeket küldöztek Bécsbe, az akkori uralkodóhoz folyamodtak a' k. helytartó tanáchoz, különösen még az ország' primásához is, szóval-minden lehető törvényes módokat elkövették a' minoriták' megtelepedésének akadályozására, de mindezek' ellenére is — az „újvárosi puszta templom' helye“ birtokukba bocsátatott, azt jelenleg is birják, 's az 1729-ben épülni kezdett szentegyház, és klastrom ezen helyen áll.

¹⁾ a' mostani Kádas útca,

E' két templomon kívül a' városnak „abbatialis tractusában“ volt egyharmadik — Mindenszentek' tiszteletére szentelt kápolnának mondkató kis templom, mellyet gróf Althán Cardinal, 's Váczi püspök építtetett nagyobbra 1729-ben. (Miskolcznak ezen-jelenleg — különhatóságú része. most is Mindszentnek hivatik.)

II-ik Ulászló 1507-ben kelt privilégiumában még Szentgyörgy,¹⁾ és Szent Mihály kápolnákat is említ, melly egyházak 's kápolnák az előtt mind a' Szent István király' temploma — mint anya egyház — alatt állottak.

A' reformátusoknak külső temetőben lévő deszka templomjok is régi: a' városi jegyzőkönyvben nyoma van annak, hogy 1698-ban zsindelyeztetett meg. — A' többi templomok újabbak; mind 1755 után épültek.

Az Ákus nemzetségről Miskolcz a' 14-ik században a' Bolug nemzetségből származott Zéchyekre szállott.

1325-ben Zéchy Péter és Dienes birták; a' Zéchyeké volt még 1364-ben is, a' mint ezt Miskolcznak csaknem Kis-Györig 's Aranyosig terjedett határáról 1-ső Lajos király által ez évben kiadott level mutatja.

De 1368-ban már a' diósgyőri várhoz tartozott, Nagy Lajos király alkalmasint csere által tevő tulajdonává. —

1519-ben Bajnai Bot Endre bán, 's utána özvegye bírá Miskolczot zálogban, — ettől kiváltatván II-ik Lajos Király' felesége Mária' kezére jutott, ki a' diósgyőri várban lakott. —

¹⁾ erről vette nevezetét a' Szentgyörgy szőlőhegy.

A' szerencsétlen mohácsi ütközet után, erő-hatalommal bírták. — Zápolya János Balassa Zsigmondnak ajándékozta, kit-miután pártjára állott—e' birtokban 1-ső Ferdinánd király 1540-ben 20 ezer magyar arany forintért megerősített. — Özvegye Fánccsy Borbála a' Diósgyőri várat Miskolczal együtt végrendeletében 1-ső Ferdinándnak hagyta, elengedvén a' rajta fekvő pénzt is; — a' mint e' vár hozzátartozandóival együtt 1563-ban a' koronára is szállott ugyan, de Maximilián Király újolag elzálogosította 1564-ben Perényi Gábornak 63-000 magyar forintért. —

Perényi Gábor' halála után özvegyére Gúthi Ország Honára szállott, ki magtalan lévén, végrendeletében testvérjének Borbálának—Enyingi Török Ferencznének hagyta. —

Ez hatalmas pártfogója, 's előmozdítója volt Miskolczon a' reformatiónak, 's Hevesy Mihály—ki a' miskolcziakat legelső ismertette meg a' reformációval, 's a' debreczeni zsinaton mint borsodi senior és miskolczi prédikátor jelen is volt — igen kedves emberévé lett, 's neki Miskolczon egy házat 's szőlőt ajándékozott; de ezen „Szent István' szőlője“ nevű-'s a' Szentgyörgy hegyen volt szőlőt az akkori főbíró, Hevesy Mihálynak birtokba 's használatba venni nem engedte, mivel az a' reformata anyaszentegyházé volt. —

Gúthi Ország Borbálának Török Ferencztől több leányai voltak, — 's ezen leányágon bírták a' Diósgyőri uradalmat, Homonnai Drugeth István, Bedegi Nyáriak, Hadadi Vesselényi István, Kemény János az erdélyi fejedelem, Fel-

sővadászi Rákóczy Ferencz, Chernelek, Bossányiak, 's többek.

Nyári Borbála Haller Györgynének Sámuel fia maradt, 's ennek ivadéka volt György, ki Bethlen Katát vevé nőül, kinek Sámuel nevű fijától perlette vissza 1702-ben a' királyi ügyvéd Dvornikovic János ítélőmester' bírósága előtt a' diósgyőri uradalmat.

III-ik Fejezet.

A' város' szabadságai, 's kiváltságlevelei az első időszakban.

Az első időszakban nagy Lajostól kezdve majd minden királyok szebbnél szebb szabadságokkal, 's kiváltságokkal ajándékozáék meg Miskolczot. —

Első Lajos alatt a' miskolcziak azon nevezetes jogra tettek szert, hogy a' Diósgyőri erdővel, de különösen az úgy nevezett Fekete erdővel ön használatukra, épület 's tüzi fajzásra, mész és szénégetésre szabadon élhettek, melly jussaikban Zsigmond Király 1399-ben, 1-ső Ferdinánd 1550-ben, Rudolf pedig 1593-ban megerősítette, 's ezen jogaiknak folyvást használatában is voltak, míg 1714-ben Döry Pál főbírósgában Böller Fridrik—azért mert a' tanács neki Miskolczon harminczadot felállítani nem engedte — fegyveres erővel meg nem háborította: de a' város azonnal követeket küldött Eperjesre a' szepesi kamarához, honnan ezek kedvező vá-

laszt is hoztak; mint a' jegyzőkönyv mutatja: „1714 11 Aug. Sárkány István és Gyöngyösi „Jóó István uraimék magok eperjesi követégek-ről relációt tettek, hozván, a' t. n. kamarától „bizonyos parancsolatot ónodi harminczados Böl-„ler Fridrik uramra, a' Fekete erdőnek a' város' „lakosai által leendő szabados usuaiójának ad-„missiója iránt;“ — és ezután is használatában volt a' város, míg a' Grasalkovicsféle szerződés által 1755-ben attól egészen elnem esett. —

Az előtt bármi baja esett a' városnak, bár melly jussában háborítatott meg; azonnal lóra üt-tette követeit, — tarisznyájokba rakták a' sok pri-„vilegiumleveleket (ugy el is vagynak azok nagy részint nyúzva, hogy olvasni is alig lehet), s' azokat előmutatván mindenütt nyertt perük volt.

Sigmund király már 1405-ben királyi város-sá emelte fel Miskolcot. Az erről szóló privilegium nincsen ugyan meg levéltárunkban, (hihető a' Ke-„lemen családeban lész — mert ott vannak a' várost érdeklő némely oklevelek) de megvan azon ere-„deti decretum, mellyet az 1405-ki országgyűlés-ről Miskolcz' követei hoztak haza.

Zsigmond király 1411 ben költ adomány-„levelében a' Szinva' jobb partján épült várost „antiqua civitas“-nak; (Ó-városnak) baloldalon jóval később épült részt pedig „nova civitas“-nak (uj-városnak) nevezi; — a' város régi pe-„csétjei is, mellyeket láttam mind „Sigillum Ci-„vitatís Miskolcz“ köriratúak voltak; — „Civitas“ czim pedig mindenkor csak szabad királyi váro-„sokra ruháztatott.

Városunk két régi pecsétjének nyomását láttam; — az egyikén megyés egyházának

pártfogója Szent István királynak mejj-„képe koronás fővel; — a' másikon szinte Szent István van egész alakjában, magyar öltözetben, fején korona, jobbában ki-„rályi pálcza, baljában aranyalma — a' már fentebb említett körirásokkal. —

Nevezetes hogy a' város e' czimerét a' reformátio után is 1687-ig megtartotta; ezután vésetett új pecsétet, mellyen Szent István' képit (hihető tudatlanságból, nem megvetésből — különben jóval előbb tette volna) hajdúvá változtatá, melly a' mos-„tani pecséten szemlélhető-balkezében három búzakalászt, a' jobban pedig szőlő fűrtöt tartva „Sigillum oppidi Miskolcz“ körirással.

Hunyadi Mátyás, azon dicső király „ki „Caesar lelkével alkotá fekete légióját, törte „meg a' feudum' makaes zsarnokait, emelt fényes „palotákat, ápolta a' fegyverest 's tudóst, 's „nagyszerű kormányra felett Astraea 1) mennyei „karján függött az igazság' mérlege; és végre „midőn élni szünt, egy nemzet kiáltott fel „meghalt Mátyás Király, oda az igazság.“ 2) — E' fiatal erőteljes király — a' mint Komoróczy és Valgatha rablóvezérek' kiirtására, kik Vadna 's Galgócz várfészkeikből csehrablóikkal egész országot sujtoló pusztításokat tettek, maga sze-„mélyesen jött le, — 1461-ben Kun András' főbíró-„ságában meglátogatta Miskolcot, 's a' diósgyőri várban mulatása alatt két privilegiumot adott ki:

1) a' régi görögöknél az igazság istenasszonya.

2) Jósika Miklós „Csehek Magyar országban“ című re-„gény 1-ső kötet Előszavában.

egyik — melyet II-ik Ulászló is megerősített — a' diósgyőri várkapitány' számára teendő munkák-tól, fuvarozástól; — a' másik pedig a' várkapitány' számára minden köből bortól járt egy dénárnak fizetésétől menti fel a' miskolcziakat.

Budára visszatértek ismét adott ki egy privilegiumot, (mellyet Beatrix Királyné 1490-ben II-ik Ulászló 1495-ben, II-ik Lajos Király 1516-ban 's 1521-ben, I-ső Ferdinánd 1550-ben, Rudolf 1593-ban, Bocskay István 1605-ben, 's végre Bethlen Gábor erdélyi fejedelem 1622-ben megerősített) mely a' miskolcziakat „minden lehető taxáktól, contributiótól, réven, vámon való fizetéstől“ felmentette.

1471-ben újlag meglátogató Miskolczt, 's ekkor a' lakosok által tett azon panasz' következtében hogy az egyházi férfiak őket a' sok idézgetéssel igen bosszantják — a' diósgyőri várban ismét adott ki egy privilegiumot, melyben az egyházi bíróságok alól egészen felmenti, 's csupán világi bíróság alá veti a' miskolcziakat.

1472-ben Budán költ, 's 1503-ban Anna Királyné, 1563-ban I-ső Ferdinánd, 1593-ban Rudolf királyok által is megerősített privilegium szerint nem szabad volt Miskolcra máshonnan (p. o. Csáthról) bort behozni; 's eladni a' bíró', 's tanács' megegyezése nélkül.

II-ik Ulászló királynak 1492-ben kiadott 's 1593-ban Rudolf, és 1649-ben II-ik Ferdinánd királyok által megerősített privilegiuma a' miskolcziakat minden katona szállásadástól élelmezéstől, 's censustól felmenti. —

Az 1503-ban Anna királyné által adott, 's Rudolf által 1593-ban megerősített privilegium

Miskolcz városa' tanácsának hatalmat adott a' gonosztévőket akárhol elfogatni.

Ugyancsak Anna királyné által 1503-ban kiadott, 's Rudolf által is megerősített privilegiumban a' miskolcziaknak javaikról szabad rendelkezhetési jog engedtetik.

II-ik Ulászló királytól 1509-ben adott 's I-ső Ferdinándtól is megújított privilegium által Miskolcz városa minden jogaiban 's szokásaiban megerősítetett.

II-ik Lajos király által 1519-ben adott 's I-ső Leopold által 1700-ban megerősített privilegium Miskolcz városának pallos jogot ad. —

I-ső Ferdinánd 1561-ben kiadott 's Rudolf király által megerősített privilegiuma szerint a' miskolcziakat sehol másutt, csak Miskolczon lehetett vétségeikért megbírosítani.

I-ső Leopoldnak 1694-ből van egy adománylevele a' Mészár utczában lévő curiáról. (mellyen most a' város' háza van) nemkülömben bizonyos ortvány földekről, mely egyszersmind a' malom' birtokát is megerősíti. — Ugyancsak I-ső Leopold király 1700-ban a' városnak, némelly régi statutumait, 's jogait erősíti meg.

Ezeken kívül is vagynak még Miskolcznak több kiváltságlevelei, — van pártfogó levele a' híres Sobieszky János lengyel királytól, — pártfogó parancsok a' magyar királyoktól, — a' város által tett sok hasznos szolgálatokat megismerő pártfogó levelek a' királyi hadvezérektől; de ezeknek egyenkinti ide igtatását jelen munkácskám' szük téré nem engedi. —

Es ezen szép kiváltságok közül milly kevésnek van használatában a' város! élet nélkül hevernek azok leveltárában! —

IV-ik Fejezet.

As első időszak' története.

Miskolcz a hazának csaknem minden szerencsétlenségeiben osztozott: — 1241-ben IV-ik Béla király alatt az ide nem messze lévő Muhi pusztán (hol később a már elpusztult Muhi nevű város építetett) a tatárokkal történt szerencsétlen ütközet után egészen elpusztított; lakosai a diósgyőri erdőkbe menekültek, 's csak akkor jöttek élő rejtékhelyeikről midőn a vad tatárok e' felégetett, felprédáltt houból már kitakarodtak.

Később — a' Mátyás király által legyőzött — cseh rablók' pusztításainak, — az 1526-ik Mohácsi veszedelem után pedig a' királyi szék felett versengett 1-ső Ferdinánd, és Zápolya János' csatázásainak — súlyát Miskolcz nem kis mértékben érezte. —

1560-ban Miskolczon 's a' körulte fekvő helységekben iszonyú nagy jég — 's köeső esett, melly nem csak a' reménylett termést, hanem a' házakat is elpusztította: — a' levegőből ekkor lehullott emberfőnyi nagyságú kövek közzül egy darab az akkor uralkodott 1-ső Ferdinánd királynak küldetett. —

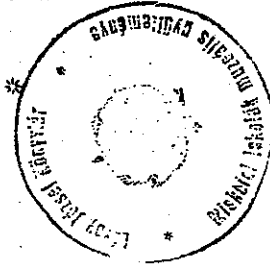
Az 1586-ik jegyzőkönyv így szól; „Zabari Demeter főbíróságában olly nagy drágaságot éresztett reánk ő felsége, hogy a' búzának

„mérték szápuját 1) két forintért, annak felette „olly nagy éhség volt, hogy az emberek a' meghóltt dögöt megnyúzták 's megöttek, az emberek „füvet ettenek, végre ezen drágaságban illyen „dolog is történt hogy az ember az ő gyermekét, „megölte 's eltemette, mire az éhség vitte.“

1596-ban elfoglalván a' törökök (Borsod vármegyéhez tartozott, 's még 1717-ben is gyűlése helyül szolgált történeti nevezetességű) egri várat, 's magokat ott megfészkelvén, még azon évben Miskolczot egészen elpusztították. Az erdőkbe menekült lakosok visszatértekkel — a' mennyire lehetett — helyrehozták ugyan a' várost; de ezután is majd száz esztendeig sauyargatták borzasztó módra a' törökök, mindaddig míg 1-ső Leopold király alatt a' már Bécsset is 300 ezernyi sereggel ostromlott karamustafa nagy vezér onnan, a' segítségül jött vitéz Szobieszky János lengyel király, a' szász, bajor választó — 's más német fejedelmek' hadai, 's a' magyar seregek által 1683-ban elnemveretett, 's ezen győzelem' folytában 1686-ban Septemb. 2-án Buda' várából, 's később az egész országból kinem üzettek

Ezen háborús időkben nem sokat hajtott a' város' népe a' tisztválasztásra; bírót sem lehetett kapni: megtetszik onnan, hogy 1679-ben a' Szent István templomban a' hol 1700-ig választattak a' városi tisztviselők — „az isteni tisztelet után közegyezéssel elhatároztatott, hogy a' melly gazda a' bíróválasztás' napján a' terminusra meg nem jelen, úgy szinte a' tanácsbeliek is 40 ftra büntetettnek, mellyet akkori jövedőbeli főbíró tartozzon a' város' hasznára exequáltatni,

1) szapu két vékát tesz. —

's a' kit főbírónak elválasztának tartozzon 200 f. büntetés alatt hivatalát viselni.“

Ezen büntetéspénzt is inkább megfizették, csak hogy felmentessenek a' bíróságtól, melly miatt amnyira megvolt 'akadva a' város, hogy bírót egyáltalában nem kapott, 's ekkor hozta azon statutumot hogy ki a' főbírósgot felnem vállalja, minden javaitól fosztassék meg, 's azok a' város' hasznára fordíttassanak. A' tanácsnokságot felnem vállalóra nézve a' bírónak hatalom adatott 100 forintnak megvételére. —

Az akkori borzasztó időkről ide igtatok némelly jegyzéseket a' városi jegyzőkönyvből, eredetileg meghagyva annak szavait:

1682-ben „a' török járás miatt igen nagy „inségben volt az egész város, bírákat, predikátorinkat, deákinkat szekerekre rakatván a' táborra gyalázatosan hurczolták, onnan is nagy kedvkereséssel szabadultak: itthoni városunkban néhány hites embereinket erősen megkötözvén, ló mellett pórázon egész éjjel hurczolták, „kinozták, melly nyomorúságtól Isten' jóvoltából „oltalmazza a' következő bírákat.“

1685-ben A' török császár vetett Miskolcz városára ezer kila búzát vagy lisztet, hogy Budára szolgáltatassanak, mellyet sok költséggel fáradsággal, csaknem magok' 's gyermekek' éhel halásával megszerzéttenek; ekkor olly nagy drágaság volt, hogy négy forinton felül is járt a' búza, még csak kaphattak — sokan a' nagy drágaságban éhel haltak; jó maga bíró emberek ebet macskát a' nagy éhségben megettének; a' pogányságnak rettenetes nagy szorongattatása miatt, mivel az esztendő rendes búzabeli adón felül 1200 kila búzát, és 200 kila zabot e' mos-

tani nagy szükségben hirtelen megnem adhatván az egri tömlőzből szakadatlanok voltak hiteseink, egyik a' másikat váltván, némellyek pedig jámbor szolgálójokat életek' elfogyásával pecsételtének be“

1687-ben Nov. 11-kén. „Isten ő szent „felsége majd minden emberi reménység felett „városunknak az elmúlt évi főbíráját Török István uramat az egri bűdös tömlőzből — ellenségéből támasztván gyámolt — szabadította ki, kiért „Istennek legyen dicsőség; kinek is megtekintvén „a' becsületes város majd egész esztendeig való „keserves nyomorúságos állapotját, és szenvedését, 's ebből következett szegénységét, conferált 200 ftokat.“

De nem csak a' törökök hanem az azokkal szövethozott — 's I-ső Leopold uralkodása alatt fellázadt kuruczok, de a' királyi seregek is — nép' nyelvén *labanczok* — nem kis mértékben adóztatták Miskolczot.

1685-ben „Egy Murányi nevű gyalog „hadnagy éjszaka beütvén a' városba, az elmúlt „évben felkért pénznek megvétele végett, a' várost feldúlta, Szolgabíró uramat esküdtjeivel, „egynehány tanácsbeliekkal együtt megfogván, „rútul megvervén, illetlenül szidalmazván elvittek őket, mindaddig oda tartván, meddig az „adósságot utánok vitték, mellyért fizettünk nekik nyargalót többet harmadfél száz ftnál, azon „kívül a' sok rettenetes kár a' szegénységen.“

„Ő felsége' armádiája' számára is városunknak illyen kimondhatatlan drágaságban 's „inségben csak Kassához többet kellett szolgáltatni 12 ezer kenyérnél, és egynehány számú „hordós borokat, marháinknak, szekereinknek oda- „veszésével.“

„A' sok alá 's feljárom hatalmasok miatt, három
 „tábornak rajtuk átmenetele miatt a' szegénység
 „annyira kifogyott marhájából hogy a' szántóföl-
 „deket kapákkal kapálták, az erdőről a' tűzre
 „való fát hátokon hordották seregestül, a' bírák
 „Egerbe 's más helyekre gyalog jártanak.“

1672-ben Július 30-án „a' város' majd
 „nagyobb része földig égett, a' Cziko' utcza
 „egyik része, a' derék útca a' város' végéig,
 „a' Szirmai útca egészen, mellynek szertelen
 „égése miatt kised gyermekek, szopósok és
 „élemedett emberek is—betegesek lévén—ütczákou
 „megégtek, és a' lakosoknak is többnyire miu-
 „den javok.“

1679ben nagy pestis uralkodott Miskolczon.

1691-ben Május 23-án: „a' rendkívül va-
 ló esők; égszakadások miatt a' Szinva és Pecze
 vize megáradván rettenetes nagy zúgással házak-
 nak, malmoknak, hidaknak rontásával éjjel 10,
 11, 12 órákig annyira rontotta szegény pusza
 városunkat hogy a' Toronyalja és Papszer út-
 czákou kívül az egész városou kevés ház mara-
 dott, melly az árviztől megnem tölt volna; ja-
 vainkat elhordotta, marháinkat megölte: soka-
 dalóm' alkalinával lévén sok idegenek, a' lako-
 sok közül is sokan a' vízbe haltanak. A' felső
 hegyeken lévő szőlőhegyeinket, a' rettenetes
 zápor és köeső annyira elrontotta, hogy a' föl-
 det is elmostá, sok kárvallásunkat Isten tudná
 kimondani nem ember.“ —

V-ik Fejezet.

*Miskolcz' jogállapota, 's szerzeményei az első
 idősakban.*

De az ilyen zavaros időkben is az ak-
 kori előjárók nem csonkították sőt szaporították
 a' város' birtokait.

1652-ben „Főbíró Forgó Pál a' malefacto-
 rokat igen kikeresteti, maleficiumoknak érde-
 mes jutalmát, és 'söldjét kedvezés nélkül fele-
 sen elvették: a' város' házát és város' tornyát
 újonnan zsiudelyezteteti, mészárszéket a' város'
 számára építtetett, a' darázsalmot is nagy
 költséggel véghez vitte.“

Ez a' Forgó Pál később 1661-ben a' vá-
 rosouál „Országbíró“ című hivatalt viselt;
 melly hivatal hogy lett volna az előtt vagy
 azutáni években a' jegyzökönyvekben semmi nyo-
 mást nem találtam.

1675-ben „Király János' főbíroságában
 „megvették Rákóczi Ferencz fejedelemtől 2800
 „ftért Miskolczal határos 4 praediumokat u. m.
 „Arnótot, Felső Zsolczát, Bissinyeöt, és Ki-
 „licsint minden pertinentiával, ahhoz tartozó
 „zsellér és jobbágy emberekkel.“

Ezen helységek szépen jövedelmeztek a'
 városnak, 1678-ban csak dézmából 700 köböl
 búzát vett-be. Hogy ezen helységek mikor es-
 tek ki a' város' kezéből, és miként, a' legszo-
 rosabb kutatásom mellett is ez ideig nyomába nem
 akadhattam.

1698ban Seraffi Dorkó maradékaitól szerzett a' város a' peczétül kezdve a' piaczig egy szép curiat — hol most a' Lengyel úr' háza van, — mellyen az 1746-ki nagy tűz után nagy emeletes vendégfogadót építtetett, 's mellyben a' városi jegyzőkönyv „felül hét palotákat, alól boltokat“ említ. — E' Seraffi curia mellett 1700ban vett a' város három nagy fundust, melly egész az Almásy úr házáig terjedt. De most a' város mind ebből csak egy csekély részt bír, hol a' katonai laktanya áll. — Szerzett még a' város ezeken felül apródonkint igen sok ház-helyet, de mivel azok nem olly kitünő helyen voltak — azokat itt nem említem. — 1699-ben vette meg Ládháza helységében a' Bodolai testvérek' egész jussát, valamint 1701-ben a' Veres Miklósét minden ötét illető 's mások által zálogos joggal birt jussokkal együtt.

E'hez később 1703 után többet szerzesgetett; úgy hogy a' város legfőbb birtokos és földes úr volt Ládházán. 1740-ben a' rendtelenségek' megfenyítésére statutumokat is hozott, mellyek által a' ládházi bírának hatalom adatott úgy a' nemes mint nem nemes rendellen lakosokat annyiszor mennyiszer 34 pénzig megbüntetni. A' statutum' vége így szól: „Hogy ha pedig olyatén enormitások vagy is criminalis casusok adnák elő magokat, mellyek a' ládházi bírónak activitását excedálnák, tartozon az olyatén causát miskolczi fő bírórarnak elő kegyelmének tempestive insinuálni és ő kigyelme eleiben pro revisione relegálni.“

1715-ben Báró Meskő, Jakab Ládháza' egy részire kir. adományt nyervén, a' város a' beigtatásnak ellenmondott 's ezért a' kir. Tábla elibe idéztetett. A' pör hosszasan folyt, végre az adományos báró a' miskolcziakat egyességgel kínálta meg 's az általa kért 800 frt lefizetése után minden lehető jussát 1754-ben a' városnak átadta. E' ládházi jószágot a' város a' Grassalkovics szerződés után is megtartotta, jelenleg is bírja 's helyile 400 ezüst frt: haszonbért húz.

1703-ig a' város a' bormérési just minden évben Karácsontól Sz. György napig gyakorlotta, és pedig 1689-ben Illyefalvi István tapolczai Apátúr korcsmáltatni kezdvén, a' város' közönsége ezen felindulva elhatározta, hogy senkinek se légyen szabad onnan italt vinni, és pedig a' helybelieknek 12 frt vagy megpálczáztatás' büntetése, a' vidékieknek pedig az adás-vevésjog' eltöltése alatt. — Az égett bor és pálinkamérés joga kizárólag a' várost illette mit 1686-ban haszonbérbe adadni rendelt.

Miskolczon eleinte csak két vásár esett, egyik májusban, másik octoberben; az elsőnek, mint a' héti vásároknak jövedelmét is a' város szedte. 1596-ban nyerte Haller Sámuel a' februáriusi és augustusi vásárt, a' decemberi vásár joga később n. m. 1801-ben adatván. — Jelenleg a' városnak a' vásár' jövedelemből semmi része, sem korcsmáltatási joga nincs, csak egy állandó korcsmája van, 's épen a' város' házánál, mellynek botránkozottató voltát — ha szűk körre nem kellene szorítkoznom — szeretném egy kissé megmutatni.

II-ik Időszak.

VI-ik Fejezet.

A II-ik időszak története.

A II-ik időszak' kezdetén 1703-ban I-ső Leopold király Miskolczot 25 évre minden uradalmi jövedelemmel együtt az 1715-ik évi 104-ik cikkbe is beigtatott 41,000 frtért magának a városnak elzálogosította. — A' jegyzőkönyv szerint ez évben „keritetett be a város tövissel a kuruczság' újabb feltámadásának alkalmatosságával“, kiktől a' város a' következő években is sokat szenvedett. — III-ik Károly király 1731-ben 25,000, 's ajándékban adott 12,000 frtért ismét huszonöt évre terjeszté ki a' zálogos időt.

Midőn III-ik Károly király' halálával az austriai uralkodó ház' férfi ága kihalván a' pragmatica sanctio erejénél fogva az országlás M. Theresia királynőre ment által: a' hű magyar nemzet' hősi elszántsága, feláldozó nagy lelkesége, 's kitartó vitézsége vírá-ki 's tartá-meg uralkodónéjának a' trónt a' hét éves háborúban, annyi hatalmas ellenségek ellen, kik közt a' had tudományáról, híres Fridrik porosz király legfélelmesebb vala. E' veszélyes 's az uralkodó házra oly fontos időkben midőn a' háború súlyos költségei fedezésére pénz olly nélkülözhetlen volt — Miskolcz, eperjesi Pulszky Sá-

mueltől — kinek is ekkor 6 átalag asszúhört ajándékozott, — 40 ezer frtot vett fel költsön 's azt 1744-ben Bécsbe fel is küldte; miért M. Theresia királynő a' zálogos időt az atyja III-ik Károly által kötött 25 év eltélese utántól számítandó 40 évre terjeszté.

III-ik Időszak.

VII-ik Fejezet.

Grassalkovics féle szerződés.

De mind ezek' ellenére alig mult el tíz év 's Miskolcz 1755-ben majus 26-kán a' kir. tábla elibe idéztetett, 's egyszersmind kamarai igazgató gr. Grassalkovics Antal által barátságos egyezkedésre felszólítatott. Miskolcz nyilvánítá hogy ő felségével perelni nem kívánván, kész az egységre; e' mellett sérelme' orvoslása végett mindent elkövetett, folyamodott, követséget küldött Bécsbe, esedezvén régi állapotában még 32 évigi meghagyattatásáért, 's ezért minden évben a' királynő névnapijára 1000 körmőzsi aranynak fizetését ajánlotta. De ajánlatai elnem fogadtattak, 's így gr. Grassalkovics Antallal az alkudozások elkezdettek, melyeknek az lett eredménye, hogy a' nemes és nem nemes lakosok közt akkorig tartott szép egyetértés és szoros testvéri kapcsolat

felbomlott. Ekkor külön szerződés kötötték a nemesekkel, külön ismét a nem nemesekkel. —

A nemesek a velek kötött szerződés szerint javaiknak szabad s tellyes jussal való bíróságban tíz évig meghagyták.

A nem nemesek pedig a velek tíz évre tett kötés szerint a következő javaknak t. i. a ládházi és csabai rész jószágoknak, szántó földeknek, réteknek, egy malomnak, korcsmának birtokában hagyták meg, s a diósgyőri erdőből évenként 120 ölfa-vágás és behordás nélkül nem különben a város szükségére az uradalmi pénztárból évenként 300 frt. fizetése — köttetett; a lakosok minden robottól, urasági munkáktól, fuvarozástól felmentettek, hanem census vagy taksa fejében évenként 1500 frt. fizetésére köteleztettek. — Ez alkalommal a nem nemesek telkeiken feküdt 27,530 frt. és 35 denár, nekik visszafizettetett. — A felséges uralkodó királynő e kötésekét még ez évben megerősíté, valamint a Reformátusok is minden javaiknak birtoka s a vallás szabad gyakorlata iránt is biztosítottak.

VIII-ik Fejezet.

Az adófizető közönség állapota a Grassalkovics szerződés után.

A III-ik időszak bekövetkeztével a különválasztott adófizető közönséghez sokkal könnyebben hozzá lehetett férni.

Legelsőben is 1765-ben gr. Grassalkovics Antal a kötés értelmében városunk szükségére évenként adadni kellett 300 frt. fizetését megszüntette; s ezt az akkori tanács a leghidegebb vérrel nézte, iránta egy lépést semtön még csak nem is folytatott. Ezután 1772-ben a census 1500 frtról 2202 frtra emeltetett.

Bíróságra léptemmel a város minden dolgairól kimerítő ismeretet akarván magunknak szerezni, censualis állapotát is megvizsgáltam, s úgy találtam hogy a város censualis tartozása az 1841-ik év végével szinte 9,000 frtra növekedett, mellynek befizetése az uradalomtól sürgettetik; de tapasztaltam azt is hogy e censualis pénzek olly savarosan kezeltettek, hogy iránta tisztába jönni csak nem lehetetlen, de legalább jövőben tisztában kívánván lenni, iránta a munkálódás ez évben megkezdett, s az nem sokára be is végeztetik.

Ezután a 120 öl fa jótéteményétől is önként elállott a tanács. E lelketlenségnek következése az lett, hogy a korcsmát és malmot is elakarták venni, — a korcsma be is zártván. A fentebbiéket tekintve méltán lehet csudálkozni hogy ekkor még is folyamodtak a nevezett javaknak megtartásáért. — Azolta is a város javai nem szaporodtak, hanem inkább fogytak; az 1794-diki öszveírás alkalmával a városnak 421 és 1/2 köblös szántó földje volt, jelenleg pedig csak 364 és 1/2 köblös van: s így 57 köblös föld hibázik.

IX-ik Fejezet.

*Az adófizető közönség' jövedelme 's kiadásai,
közadója 's rétgazdálkodás.*

Jelenleg az adófizető közönségnek e' folyó évi februárban tett kivetés szerint évenként az alább látható jövedelmei 's kiadásai vagynak.

Bevétel ezüst pénzben :

	fr.	kr.
A' város' lovai' előfogatozásából készpénzben és nyugtatvány mellett	58	36
A' korcsma' és pince' haszonbére.	384	
A' ládházi jószág rész haszonbére.	400	
A' malomnak 3 frt 's 12 krral számított 152 köböl gabonában adni szokott haszonbére.	486	24
Dobolásból	40	
A' pástbérből	12	
A' szántóföldeknek 3 frt 12 krral számított 255 köböl 's 1 véka gabonából való haszonbére	816	48
A' szántóföldeknek 1 frt 30 krral számított 255 köböl 's 1 véka zabban adni szokott haszonbére	382	52 $\frac{1}{2}$

Összesen 2580 | 40 $\frac{1}{2}$

Jövedelmet húz még a' város rétjeiből is.
Van több mint 500 kaszás rétje, de mellyből

minden harmadik évben a' mintegy 250 kaszás Haliczka nevű rétség közlegelőnek használtatik. De e' réteken termett szénát rendszeren a' város' 's katonaság' lovai és bikák emésztik fel.

Ezen rétgazdálkodásnak is minden csinját kiakárván tanulni, 's kitudni azt: hogy a' város' rétjeiről mennyi széna kerülhet be; szemem előtt tartván azon nyomasztó helyzetet is, miszerint e' folyó évi kaszállás előtt tetemes summa pénzért kellett a' tizza mellől szénát hordatni — úgy szinte a' kisebb réteknél felében vagy harmadában adásával történni szokott visszaéléseket is, — czélszerűnek láttam (az akkori nagy szükségben csak nem egészen üres pénztár miatt) a' réteket bár kölcsön kérendő pénzzel is mind lekaszáltatni; és albiró társannak lelkiismeretes buzgósága 's fáradozása' hozzájárultával ez idei középszerű termés' kaszáltatásának összesen 279 szekert széna lön eredménye. — Az 1840-ik évi rétgazdálkodással, — mikor szinte a' Haliczka is kaszáltatott — a' jelenévit össze hasonlítván kézzel foghatólag kivüláglik hogy az idei behozott rendszerrel több mint 500 ezüst frt gazdálkodtatott meg. — Az állalam f. évben behozott portioztatással is temérdek visszaélések 's lopások törültevék el, 's ez által annyi széna fog még megkíméltetni, hogy rajta ezután csikókat lehetend fetnevelni 's nem leendő szükség a' fogatok' újítására minden évben 200 ezüst frtot kivetni.

Kiadásai pedig az adófizető közönségnek
következők:

A' főbíró készpénz' fizetése 120 frt, gabona 15 köböl, 3 frt 12 krral; 15 köböl zab, 1 frt 30. 12 öl tűzifa 4 frt 3 kral, 100 f. gyert. 13 kr. számítva's egy 20 kaszásrét haszná mellett öszvesen.	260	46
Albíróé készpénz. 60 fr. 15 k. gab. 15 k. zab, 6 ölfa, 25 f. gy.'s egy öl-szénán kívül	160	13
Főjegyzőé készpénz 100 frt, egyebek 108 frt. 53 kr. 's egy 4 kaszás rét haszná — öszvesen	208	53
Aljegyzőjé a járulatokkal 's 2 kaszás rét haszná kívül	204	38
Írnok' fizetés — öszvesen.	80	
Tiszti ügyvédé.	150	
Gazdasági felügyelőé készpénz 100 f. 15 köbl. gab.; 15 köbl. zab, 6 ölfa, 15 f. gyert., egy öl széna 's egy ló tartáson kívül öszvesen	198	3
Főadószedőé készpénz 200 frt, 6 öl fa, és 15 font. gyertya öszvesen	227	33
Tanácsnokok' fizetése, egyenkint 24 frt, 6 öl fa, 15 f. gyertya: — a' 12-tőé öszv.	620	24
Négy aladószedőnek 30 frtjával.	120	
A' 3 normális tanítók fejenkénti fizetése készpénz 50 frt, 2 öl fa — öszvesen.	174	18
Két vásárbíróé 20 frtjával.	40	
Seboryosé 30. Bábáé 20. öszv.	50	
A' korházi mosó asszonynak	20	
Kéményseprőnek	10	
Katonaszállásosztónak 60 fr. 10 köböl gab. 5 öl fa, 17 font. gyertya; mint város gazdájának fizetelmiszokott 18 ftal öszvesen.	133	56
Tömlőcztartóé 66 frt. és 6 köb. gab. öszv.	85	12

Tíz közhajdú fizetése 40 frt. és 3 köb. gab.	496	
Négy kocsis' fizetése; egyenkint 59 fr. 12 köböl gabona 2 öl fa	386	
Négy mezei lovas kerülőnek fejenkint 41 frt 36 kr. és 4 köböl gabona	217	36
A' tömlőcztartó és hajdúk' ruházatjokra	200	
A' tanácsházak, írnök tömlőcztartó, hajdúk' háza és tömlőczők' fűtésére 40 öl fa	162	
A' közházhoz 1 m. a' majorhoz 50 ft. gyert. öszv.	32	30
A' mesteremberek' árjegyzékei	600	
Az épületek', mint város háza, tisztiszállások 's major igazítására	200	
Író eszközökre 200, posta bérre 12, öszv.	212	
Rabok és dolgozó emberek' tartására 100 köböl gabona	320	
A' raboknak sóra, húsa, 's ruházatra	56	
A' fogatok' újítására	200	
Sóért a' bikák 's lovaknak	19	
Háj és zsír, a' szekerek és szerszámokhoz	20	
Elegyes előre nem látható szükségekre	100	
A' város javaitól járó adó	180	
Adóbeli kiengedésre	200	
Lepedők' mosásáért a' kaszárnyánál	5	
Az uradalom magtárába 16 köb. gabona	51	12
Ugyan oda 38 köb. zab	57	
A' lovaknak 260 köb. zab	390	
A' vmegye pandúrjainak, 's katonáinak	50	
Szénának Sz. Istvánra szállítása	60	
Az elnyomorodott szegény emberek, cselédek' gyógyítására	50	
Kaszállás, gyűjtés és hordásért, az idén a' Haliczka is kaszáltatván	500	
Levelhordásért	120	

Öszvesen 7628 | 14

A' 2580 ft 40 1/2 kr. jövedelmet, 's a' kint lévő tartozásokból bevehetni reménylhető legfelyebb 400 ftot a' 7628 ft 14 krból kihúzáván, esett e' folyó évben a' lakosokra kivetendő rugtatás (aucta) 4647 ft 33 1/2 kr. ezüstben. —

Ebből átléphet látni, mi csekély a' város' jövedelme, 's mi tetemes rugtatást kellett az adó-fizetőkre kivetni, úgy hogy a' folyó évre kivetett 4701 fr. 20 krt ütő megyei adó után, minden forintra több esett 59 krunál; de a' tanács a' legszorosabb gazdálkodást tűzvéni ki' czélül, csak 55 krt kért megállapíttatni. Ezzel azonban telyességgel nem jöhettünk ki; mert a' leveltárnak helyre hozása, a' malom igazítása, a' majorban lévő magtári épületnek, 's istállónak zsidelyeztetése, kijavítása, e' folyó év költségei közé tartozott, mellyeket elhagyatott állapotukban tovább hagyni már nem lehetett.

A' fentebb kitett adón felül kell még a' Miskolczi adófizetőknek töltés váltáságul 400 ezüstftokat fizetni; ez a' közadótól külön a' tanácsnokok által vettetik ki 's szedetik be.

Ezeken kívül még a' miskolczi nememes haszonbérlelőkre minden évben körülbelől ezer ezüst fr. szokott kivettetni a' haszonbér után. —

X-ik Fejezet.

Az adó alapja 's annak naponkinti csorbúlása.

Mindezeket a' terheket — a' zsidóságot is beleértve — csak 1812 adófizető család viseli: 's ezeknek — de a' nemességnek is — nagy része, oly

földhöz ragadt szegény, hogy csupán napszámmal tengeti családját; mindössze ha egy nyomorútt sát viskója van, mellyben, magát az idő viszontagságai ellen meghúzhatja. —

Ha Miskolcz határa, hasonló kiterjedésű lenne mint Szabadka városáé, melly 36 □ mértföldnyi (nagyobb több németországi herczegség-nél, nagyobb Ugocea és Torna megyéknél összevéve) úgy csak könnyebben viselhetné terheit; de határa egy □ mértföldnél, sok falcúnál jóval kisebb; — áll 1200 □ öllel számított 675 hóld belső telkekből, 2040 szőlőből, 2349 rétből, 3227 hóld szántóföldből, — 3033 legelőből (mellyből nagy részt tesz a' szőlő hegyek mellyékén lévő vízmosta gödrös kopárság, mi a' számára nem is hasznaltatik) és ezen felül még 861 hóld termeketlen földből — mihez számíttatnak az utak, utcák, folyók, árkok. És még ezen kis határnak is az adófizetők csak csekély részit-mintegy huszadát bírják, — melly naponkint kisebbedik.

Ha a' vállaira súlyosan nehezedett adónak eleget tenni nem bír a' miskolczi adófizető; kéntelen elvesztegetni csekély vagyonát; 's ki vevője jószágának? a' nemes ember: mert ennek áll inkább tehetségében.

A' magát jólíró miskolczi adófizető hogy mentül kevesebb teher alá essék — tőkepénzzé teszi vagyonát, mert hiszen ettől — gondolja; meg nem róvhatják, — 's tőke pénzből nagyobb is — uzsorákkal — a' jövedelem: eladott vagyonai ki kezére jutnak? 10 eset közt bizonyosan 9-ben a' nemes emberére.

A' miskolczi adófizető míg valami vagyonra szert tehet, jó formán meg idősödik 's el-

veszi a' nemes embernek fiatal lenyát. A' férj nem sokára elhal, 's az addig adó alatt volt javak adómentesekké váluak. —

Igy, 's ezenfelül még hányfélekép. csonkittatik miskolczon az adóalap. Az adózók sorsa naponkint terhesbül; úgy hogy lehetetlen bánatos aggodalommal nem tekinteniök a' jövődobé, midőn máris a' megye pénztárába tartozások az 1841-ik év végével több mint 8-ezer ezüst frtra szaporodott. —

Lehetetlen a' fájdalmas érzés keserü hangján panaszt nem emelniök Borsod megye lelkes rendeihez az íránt, hogy adójok évenkint felyebb felyebb emeltetik. 1)

Borsod Vármegyének szíve Miskolcz! pedig ha a' szívnek baja van fájdalmasan hat az vissza az egész testre!

XI-ik Fejezet.

A' nemesség állása a' Grassalkovics szerződés után, 's Miskolcz királyi várossá emeltetése körüli lépések. —

Még el sem tölt a' kikötött 10 év, midőn a' külön választott nemes birtokosság 1760-ban ismét 24 ezer ftokat adott a' fels: Mária Theresia királyné részére, a' mikor is az elébbeni szabadság 32 évekre ki terjesztetett. Eltelvén ez idő, ismét folyamodott a' nemesség szabadságának meg hosszabbításáért, a' francia háború alkalmával 1796-ban ismét 20,000 ftokat fizetvén be a' királyi kincstárba; de ekkor, valamint azóta is semmi szerződés nem kötöttet.

1) az 1842 3 katonai évre is 153 fr. 4 kr. az adószaporodás.

1813-ba újolag folyamodott a' nemesség, 's nagy summának ajánlása mellett kérte magát a' bizonytalanságból, 's ezen ingatag helyzetből kivétetni: de kedvező válasz helyett a' királyi Fiscus által perbe fogattatott, mellynek czélja nem csak a' kiváltás, hanem a' nemességnek földes úri terhek alá vetése: még pedig *a' megyében a' város nem úrbéri, hanem majorsági telkekből áll, nem az úrbéri törvény, hanem szabad tetszés, és önkény szerint való robotozásra, 's adózásra szorítás.*

'S e' veszélyterhes per nagy sürgetéssel folytatatott: ellenben a' miskolczi nemesség részéről a' pernek meg szüntetése, 's az egység sürgettetett. Ennek következtében a' fels. Kamara rászéről két feltételek tétettek. —

1-ör Hogy a' nemesség az uradalommal együtt birtokosságról (condominium, compossessoratus) mondjon le.

Ezen jövedelem 's minden hasznómélküli együtt birtokosságról; a' követeltt úriszék tartási jussról a' nemesség azonnal le is mondott. —

2-ör Hogy ha ő felsége Miskolczot a' szabad királyi városok' sorába emelni akarná, ezen kegyelmes akaratját a' nemesség ne hátráltassa.

Ennek folytában királyi tanácsos Szathmáry Király Jó'sef elnöksége alatt 1818-ba tartatott nagy gyűlésben (mellybe minden miskolczi nemes bevölt híva) miután Pest, Eperjes, 's más királyi várossok állása, bel-szerkezete megvizsgáltatott: miután a' királyi városságból eredő teher és haszon öszve hasonlított: köz akarral elhatározta a' miskolczi nemesség hogy Miskolcz királyi várossá emeltetését nem hogy ellenzené, sőt inkább azon esetre ha a' város

ereje felett nem terhelhetik, jobbágyi engedelmességgel és háládatos köszönettel fogadja. —

A' mint a' királyi városság iránti akaratját a' nemesség kinyilatkoztatta, a' per ideiglenesen Ő felsége által 1830-ba felfüggesztetett, 's jó darabig hallgatásban volt ez ügy míg a' meghatalmazott testület nem folyamodott: ekkor Ő felsége által elsőben M. N. Lónyai Lónyay János királyi tanácsos — kiis miután a' Budapesti árvíz károsultak ügyében megbízás által akadályozva lön, helyében királyi tanácsos M. Szilasi és Püspöki Szilassy József ő nagysága — azon utasítással hogy a' Ládházi rész jószágot minden feltétel nélkül elvévén, Miskolcz az uradalmi jövedelmek száztól ötös kamat tökéjének lefizetése mellett, királyi várossá emeltessék — királyi Biztosnak kineveztetett,

Kiis a' múlt évben, városunkba megérkezvén munkálkodását meg kezdette: azt királyi helytartó tanácsi fogalmazó t. Tasnádi Beesky Antal és T. Podhrágyi Podhradozky József hazai régiség buyárunknak, a' magyar tudóstársaság levelező tagjának — kinek némelly régiségek iránti felvilágosításáért ezennel nyilvánosan forró köszönetemet kijelentem — ezen jeles tagoknak segédelmével, ő Nagysága egész buzgósággal, bennünket is sürgetve folytatja; 's mihelyest a' régenten Miskolczhoz tartozott, 's ezért a' város „abbatialis tractusának“ nevezett jelenleg a' Munkácsi püspökség birtokához tartozó, minden külső telkek, 's legelő nélkül lévő különhatóságú 13685 □ ölnyi Mindszent iránt (melly iránt Királyi Biztosunk ő Nagysága — bölcsen általlátván azt, hogy e' nélkül az örökös zsúrlódások kikerülése, csendesség, 's jó

rend miskolczon nem eszközölhető — tapasztalt igazság szereteténél fogva; a' legfelsőbb helyre kedvező ajánlatot tenni kegyes volt) mihelyest eziránt a' kedvező kegyelmes válasz megérkezend: az egyházaknak is birtokuk menyisége, minősége — mellyet ő nagysága ez évben még mindig sürgetett — az egyházak által befog nyújthatni, 1) 's a' szükséges egyéb előleges kérdések elintéztetni fognak', a' királyi biztosi munkát, azonnal városunk eleibe lessz terjesztendő.

Ekkor elfognak az alkudozások kezdődni; 's biztosan reményljük hogy Ő felsége legkegyelmesebb fejedelmünk, e' szegény városnak sok viszontagságait, szenvedéseit, több századok alatt a' királyi thron iránt, roppant áldozataival tántorithatatlan hűségét, 's ragaszkodását; nem különben igen kis határát, 's nagy szegénységét; valamint azt is atyai szívére venni méltoztatik, hogy e' város egyedül csak a' lakosok temérdek áldozatai által, — az uradalom legkissebb hozzá járulása nélkül emelkedett: 's ez szülte az uradalmi jövedelmek felszökkenését, mellyek különben felényiek sem lehetnének. —

Miskolcziaiak! kedves polgártársaim! legyetek nyugodttak! a' sors nem üldözhet benneteket annyira, hogy a' közjóra tett sok áldozataitokért még büntetve legyetek! nem! ez nem történhet meg! Ő felsége ki népeinek jóltévő atya, nekünk is legkegyelmesebb fejedelmünk, 's földes urunk, Miskolcznak sorsát nem sokára kedvezőleg intézendü el.

Királyi Biztosunk ő Nagyságának is ritka nagy lelküségétől, igazság szeretetétől, buzgóságától, csak jót reménylhetünk: 's hisszük is

1) még a' Ref Ecclesiáé hiányzik.

hogy nagy fontosságú munkálkodásai, miskolcznak polgári üdvösségét nem sokára meghozándják; mellyért hervadhatatlan polgári érdemkoszorút szerzend magának, 's hála emléket emelend a' késő maradéknak is szívében. —

XII-ik Fejezet.

Miskolcz' királyi várossága iránti nézetek. —

A' királyi városság eszméje már nem új: még 1783-ba a' nemesek, és nem nemesek, tapasztalván a' Grassalkovics kérés által történt egymástóli elszakításnak káros voltát, egyesültt akarattal folyamodtak a' királyi városságért: ennek következtében a' méretés meg is kezdett, de annak költségeit némelly nemesek nem akarván viselni, a' további munkálkodás megszűnt.

Miskolcznak királyi várossá emeltetésével, egy szebb jövőendő van szoros elválhatlan kapcsolatban. Valahára ideje is már hogy e' város temérdek viszontagságai, szenvedései után örömeiket izleljen!

Itt az ideje hogy kiverekedjünk a' bizonytalanságból! 's meg menekedjünk azon veszélytől, melly bennünket fenyeget. Ki az? ki kínos aggodalommal ne gondoljon a' vissza váltásra, az azután következő önkényes adóztatásra, robotozásra. Könyes szemekkel, 's keserű érzések között nézheti akkor a' miskolczi birtokos, mint fogják szántó földjeit, rétjeit, mellyeket ő nagy summa pénzért vásárolgatott, a' rajta fekvő néhány forint quantumnak leszfetésével elszedni.

Csak a' tökéletes örökös birtok; a' biz-

tos helyzet lehet teremője az iparnak és szorgalomnak, melly után jólét, megelőgedés, és boldogság következik. —

Az emberek' társaságba állásának czélja személy 's vagyon biztosság; ezt pedig csak szigorú rendtartás által érhetni el; mire a' mostani — sokféle hatóságú — zavaros helyzetben éppen nem juthatni. —

'S im eljött az idő, melly komolyan hív fel bennünket hogy nyújtsunk testvéri kezet az adófizetőknek, kik viselik a' közigazgatás terheit, kik a' haza' óltalmaért élünkkel, 's vagyunkkal áldozni tartoznak; gondoljuk meg — Istenért! — hogy külön választva gyengék 's tehetetlenek, egybe kapcsoltan erősek és hatalmasok leendünk.

A' munkálatba vett kir. városság kiszámíthatatlan hasznot fog árasztani nem csak Miskolczra, de az egész Borsodra, sőt a' körülte fekvő megyékre is.

A' kifejlendő polgári szabadság' varázseréje, — hozzájárulván a' város' jó levegője, jó vize, jó bora, 's híres kenyere, — magának a' városnak is, de a' vele határos Diósgyőr, 's Hámor regényes vidéke (mellyről a' magyar jeles költőink' egyike-Vörösmarthy — megyénket „*tünder Borsod*“nak nevezi) a' 3/4 rész óranyi távolságú orvoserejű Tapoleza fürdő — mellynek a' kir. biztosi munkálatok' alkalmával a' város' részére leendő megszerzése igen kívánatos, 's a' legczélszerűbb lenne — mindenünnen fog ide lakosokat edesgetni, 's igy népessége bámulatra méltólag növekedendik: mellynek nagy fogyasztása eszközendi azt hogy a' borsodi ember drágábban adhatja el minden termékét, 's több kereset-módra nyilik alkalmá; igy adóját is könnyebben fizetheti, vagyonjában is tetemes gyarapodást nyerend. —

Vállalatok fognak — az ezekre igen kedvező helyzetüvidéken — keletkezni, mellyek nélkülözhetővé teendik a' külföld' készítményeit, azon készítményeket, mellyekért évenként annyi pénz vitétik-ki az országból. —

A' magyar nemzet csak úgy lehet gazdag és hatalmas, ha őn magánál talál fel mindent, mivel szükségeit, 's kényelmeit fedezheti, 's így a' külföldre nem szorúl.

De fontos s' országos érdekű szabad kir. város leend az egészen tiszta magyar Miskolcz még a' nemzetiség' tekintetiből is: közel az idegen ajkú felföldhöz, az akkor egész kiterjedésben megnyílándó cserekereskedés által vele szoros összeköttetésbe jöend, melly kedvező irányt fog adni a' nemzetiség előhaladásának.

Mi van pedig nekünk drágább! mi szentebb kincsünk a' nemzetiségnél! Csak ha ez füzendi szoros kapcsolatba hozunk' annyira heterogén elemeit: fogunk egyedül biztosítva lenni azon óriás' vészhozó ölelésétől, melly a' testvér lengyelhon után jégkarjait már már felénk terjeszti-ki.

De a' mint egy részről nyíltan kifejezem ohajtásomat bár Miskolcz kir. városok sorába emeltetnék; távol vagyok attól hogy élne ismerjem a' hiányokat, mellyek a' kir. városok' mostani belszerkezetében a' törvényhozási befolyás' megnyerésének legfőbb akadályai. De mi, kik a' szabad egyezkedés, 's alkudozás' pályáján vagyunk őrizkedni fogunk a' jóval együtt hiányokat is elfogadni; őrizkedni fogunk attól hogy az igazgatás tisztioralkodás' (bureaucratia) egyedárúságává ne fajúljon, mert ellenőrségül átfogjuk ültetni a' nyilvánosságot, a' polgári szabadság, 's jó rend' kifejlődésének palládiumát, melly nél-

kül minden jó, minden nemes növény a' sötétség' hidegében kiszárad.

XIII-ik Fejezet.

Köldülés' eltörlése, városi rendőrség' felállítása, Jólleti pénztár, —

De addig is míg a' felszabadítást elérjük, nekünk heverni, téspedni nem szabad; — addig is sok jót kivihet az egyesült erő, egyesült akarat.

Igen! egyesült akarat! mert hol ez és a' közszellem hiányzik, csak jámbor ohajtás marad minden köz jót célzó indítvány, 's törekvés. —

Az ébredő szellem, — melly miután kítapogatta siet is fedezni a' hiányokat — szült az újabb korban Miskolczon is több indítványokat, mellyekről a' mennyire szűk térem engedí — a' közönségnek rövid ismertetést adni nem lessz érdektelen.

Légrégibb ezek közt a' köldülés' eltörlése. Már 1824-ben Pócsy Elek munkácsi püspök 300 forintot fizetett be a' megyei pénztárba, 1826-ban gr. Csáky János öszvegye, némelly Ladbessenyo'i lakosoknál kintlévő követeléseit; 1831-ben Glac János és József testvérek 200 forintot adtak e' célra. A' köldülés' színe alatt naponkint szaporodó kóborlók, lazarónik, tolvajok által veszélyeztetett személy 's vagyonbeli bátorság mindig jobban jobban erősítette azon ohajtást, bár csak már a' köldülés' eltörlöttnék, 's e' f. évi Februárban tart. megyei közgyűlésből egy nagy küldöttség ki

is neveztetett, melynek tagjai közt lenni szerencsém van. Ezen t. küldöttség' f. évi Február 26-kán tartott ülésében előadám ez ügy iránti nézeteimet; előadám azt miként cél elleni lenne a' koldúsok számára bár mennyit szedni össze 's osztogatni ki, mert ezek a' kezükbe jött pénzt bizonyosan korcsmába vándoroltatnák; 's a' koldulás mindaddig megszüntetve nem lessz, míg ennek megakadályoztatására, 's a' városi közbátorság' feltartására szükséges rendőrkatonák felnem állítatnak — mert a' város' közhajdúit — kik leginkább a' miatt hogy éjjel nappal, sárban vízben, futosniok kell a' szomszéd helységekre előfogatok után, a' városi közügyek' tetemes hátramaradásával is — e' célra fordítani nem lehet. — Kinyilatkoztatám továbbá azt hogy azon őrsereg helyett, — mely céljának a' közbátorság' feltartásának teljességgel meg nem felel, 's mellyre még is 3583 frtot fizet ki évenként a' jölleti pénztár — számokkal jegyzett 's egyenruhával ellátandó, 's éjjel nappal felváltva őrködő rendőrkatonák felállítását a' városi jövő évnegyedes közgyűlésben indítványozandom, 's egyszersmind kinevezését egy szegényekre ügyelő biztosságnak, mellynek munkálatai tökéletes nyilvánosságuk, 's évenként sajtó útján közhírré tendők legyenek.

A' t. megyei küldöttség az általam előadottak beigtatásával-nyomatott ajánlásra szólító íveket küldött szét e' célra, 's a' helybeli t. lelkész urakat is megkérteni rendelé arra hogy liveiket ajánlásra a' szöszékből is buzdítsák.

A' bekövetkezett városi évnegyedes közgyűlésben — elő is terjesztém javaslatomat 's az elfogadtatott, daczára azon ellenzésnek, melly-

ról-ha a' gyanúsítás' általam annyira útált fegyverét használni-akarom, elmondhatnám hogy célzata nem volt nemes, hogy az ügyet a' személyel cserélte fel. A' rendőrkatonaság' felállítására meghatározatott, 's a' szegényekre ügyelő biztosság' kineveztetett.

De ezen határozat' első része mind ez ideig telyesedésbe nem mehetett, mert a' jölleti pénztár a' lakosok' nem fizetése miatt — üres volt. —

S' itt nem lessz felesleg ezen jölleti pénztár miben léteről néhány szót szólni.

Jölleti pénztár' terhe kivettetik minden kölömbség nélkül a' nemes és nem nemes ember házára 's pinczejére 20 osztály szerint 15 krtól 15 vftig; 's ezen pénztárból fizetik a' rendőrkapitányt, 's hadnagyot, 's az általam feljebb említett éjjeli őrsereget, ebből tartatnak vízi pusokák, rocskák 's egyéb tűz oltásra szükséges szerek.

Ezen pénztár már régóta zavarban volt, sok rendtelenségek, visszavélések jöttek közbe, a' tartozások mindég szaporodtak, míg végre 1840-ben 16 ezer ftra rúgtak, ekkor egy küldöttség neveztetett — melly jelenleg is munkálkodik — ezen tartozásoknak 25 száztóli díjjal leendő beszedésére, 's melly elválasztó vonalt húzván 1840 végéig, egyszersmind az egészet hozza tisztába. —

De mind a' mellett is hogy a' régiebb tartozások' beszédése az újtol' elválasztatott, a' régi zavaros kezelési rendszeren semmi-változás nem tétellett, 's a' pénztár' állása nem javult, mert 3250 ház, 's 1558 pincze után eső egész kivetésből — 4935 fr.

48 krból csak 1145 hástól 's 426 pinczétől járandóság — 2050 fr. 55 kr. szédetettbe, melly summának csaknem egy negyedét a pénztárnokok járandósága nyeltte el; — a szükségek a fentemlített küldöttség által beszédett pénzekből pótolattak.

Illy szomorú karban volt — midőn hivatalomat átvevém — a jölléti pénztár, 's ezenkívül 1500 flnyi árjegyzékek, s az útczák burkolásához hordott kövekért a jölléti pénztárból még 1838-ban ajánlott 2000 fr. nagy része fizetetlenül, melly summa fizetéséért a követ fuvarozott több helységbeli szegény adófizetőktől minduntalan unszollatom.

Illy előzmények után biztos állásra vergődni volt feltett szándékom, 's a városi közgyűlés által elfogadott olly kezelési, 's ellenőrségi rendszert hoztam életbe, melly minden lehető csatlásoknak és visszaéléseknek elejét veszi.

Már most nincs egyéb hátra mint hogy fizessünk, 's pontosan fizessünk, úgy is ezt — a fenyegető szükségtől Isten jóvoltából menekülvén — könnyebben tehetjük; — mert rendet, közbátorságot levegőből feltartani nem lehet. —

De hogy vizatérjek a házankinti koldulás eltörlésére, örömmel jelenthetem hogy a megyei küldöttség által tett felhívás, 's a szegényekre ügyelő biztosság' nevében általam elbocsátott ajánlati könyveknek 's minden czekekhez küldött felszólító leveleimnek az lett eredménye, hogy öszvesen már 3528 frnyi évenkénti ajánlások tétettek, melly öszveg bár még nem elegendő is a kitett czélra, de a közvélemény

ez ügy iránt naponként gyarapodik, 's bizton reményelem hogy ha a felállítatni elhatározott rendőrség életbe lép az újonnan ismét elbocsátandó ívekre a hiányzó öszveg alá fog iratni.

Ha t. Szathmári Király József első alispán úr lelkes buzgósága által az újévi köszöntések megváltásából több év olta begyűlt 's kamatozó — 4000 ftot haladó — tőkéből egy rész kő-alapú olcsó vályogház építésére fordítatik, hol Miskolcznak — 100-ra biztosan tehető — valóságos koldúsai lakot 's élelmezést nyerjenek, 's a tartás költségeinek némi pótlására erejökhez mért aprólékos munkákkal foglalatoskodtassanak: úgy évenként 5000 ft. v. ezban elegendő lessz, ha t. i. — 's mi elengedhetlen feltétel — ezen öszveg pontosan befog fizettetni.

XIV-ik Fejezet.

Világítás, Kisdudor óvó intézet.

Miután a miskolczy Casino báljainak jóvedelméből czélszerű lámpák szereztettek — ez előtt 3 évvel lelkes Első Al-Ispányunk felszólítása folytában a ház-birtokosok a lámpák világítására kellő öszveget három évre megajánlották, 's a polgári egyesület is e czélra adott bálja jóvedelméből 200 p. ftot tőkésített — Miskolcz utczái a város nem kis díszére 's a lakosok nem kevés kényelmére, 's bátorságára a téli éjszakákon kivilágítva voltak. Ez évben eltelve a 3 év, Első Al-Ispány úr' újlag elbocsátá az ajánlasi ívet, de siker igen kevés mutatkozik, ajánlami

vonakodnak, 's városunk a' kejelem 's csinosság e' kellekét nélkülözni leendő kénytelen; pedig nagy áldozat nem lenne szükséges e' célra; ha a' házbirtokosok azon utcákban, — hol a' 44 lánypánák helye van — évenként csak anyi frt fizetnének mint a' jölléti pénztárba; — ha a' bolt birtokosok is azt mit eddig adtak most is fizetnék (de mind' ezt pontosan) úgy Miskolcz utcái nem esnének ismét vissza a' sötétség karjaiba.

Múlt év Sz. András havában tartott megyei közgyűlésben a' Casino — leginkább akkori elnöke buzgólkodása folytában — több jeles munkedvellők közre munkálásával adott hangverseny tiszta jövedelmét 200 p. ftot oda ajánlva felszólítá a' megyét, hogy az asszonyegyesület sors húzásból bejött tőkéjét, egy példány kisdédóvó intézetnek városunkban felállítására fordítaná: mit is a' t. megye — az asszony-egyesület képezésével foglalkodó B. Vay Miklósné ó Nagysága kedvező választát megnyerve — el is határozott, 's e' tárgyban munkálkodni egy nagy küldöttséget nevezett. 'S miután tisztelt Fő Ispányi Helytartónénk Ó nagysága nagy lelkeségből egy kiképzett kisdédóvót nyertünk, az intézet f. évi Sz. Mihály hó 1-én kedvező sikerrel megnyitott.

Ki gondolkozva, figyelmesen megtekinti ez intézetet, lehetetlen azon óhajtsát nem táplálnia kebelében: bár csak e' város több részeiben bár minden helységben állíthatnának fel ily intézetek! De fájdalom még ez egynek is biztos alapja nincs: a' tőkéje kevés lévén már eddig is ahhoz kellett nyúlni; 's csak a' közönség buzgó részvéte mentheti még az elbukástól.

XV-ik Fejezet.

A' két protestáns iskolák' egyesítése, Kórház Vasárnapi iskola, Hét lap, Berekesztés.

Alig emelte fel gr. Zay Károly, az ágostaiak páratlan Fő-selügyelője a' két protestáns felekezet egyesítése iránt felejthetetlen szavait; 's már a' miskolczi két protestáns iskolák egyesítése körül több közügyért buzgó férfiak keblében már eddig táplált óhajtsát szilárdulni, majd közönségesen elterjedni kezdett; majd Első A-Ispányunk indítványára mind két protestáns felekezet, közösen munkálkodó választmányokat nevezett tervet dolgozni ki e' tárgyban. 'S a' terv már elkészítve, a' választmányi munkálatok bevégezve vannak; kidolgozva a' legcélszerűbb tanítási rendszer, mellynél választmányi elnök, a' magyar tudós társaság rendes tagja Szontagh Gusztáv úr fáradhatlan lelkes buzgóságának igen sokat köszönhetni; 's már most nincs egyéb hátra a' két egyházi közönség' akaratjának ünnepeles nyilvánításánál.

Ki, örömmel lát e' viszályoktól szaggatott hazában minden jó célzatú egyesülést, ki, az uniót keble óhajtsái közzé sorozta, ki, városunk előmenetelét, 's a' nevelési ügy emelkedését szívén viseli; az tárt karokkal fogadja a' két iskola egyesítését. Bár fondorkodások, — mellyekre minden nemes célzatnál találhatni — ne hátráltassák e' kiszámíthatlan hasznot árasztó időpont bekövetkezését; bár a' ref. leány iskolák valódi elhagyatott állapotjára is ugyan ez alkalommal méltó figyelem fordítatnék. Ha egy kis jobb gazdálkodási rendszer fog behozatni a' Ref. egyházba, 's nem fognak a' tőkéket is meghaladó kamatok 13 ezer fra szaporodni, 's nagy

részint bevehetetlenekké válni — reményleni lehet hogy leány iskolái ezen botránkoztató helyzetből kifognak emeltetni. —

Vagynak még több üdvös indítványok: u. m. egy közönséges kórház' s vasárnapi iskola felállítása (mellyekre már a polgári egyesület néhány száz frt tőkét alapítani megkezdett) ezeket is egymás után, időjártával reményljük hogy létre jövedenek, csak a közjóra való egyesülés szelleme lelkesítsen bennünket. —

Végre azon olajtásomat fejezem ki: bár városunkban jöhetne ki egy „Héti lap“ mellyben megyénket, városunkat, érdeklő tárgyak komolyan megvitathatnának! Erre nekünk igen nagy szükségünk van! mert sok, igen sok, a javítani való: az előítéletek, kötelesség érzet hijjánya, részvétlenség, s a t. derekasan meggyökereztek, úgy hogy ezeket sajtó nélkül bajosan lehet kiirtani. —

E vállalat a városunkban lévő Tóth Lajos könyvnyomó intézete által, — melly ügyes kezelést, tanúsító előhaladása' s csinosodásáért méltán pártfogást érdemel — könnyü végrehajtású lenne. Ha netalán veszteség lenne e vállalat mellet, sokan részvények útján könnyen elviselhetnők. —

Es itt búcsút veszek tőled tisztelt olvasó, s leteszem a tollat kezemből, bár sok íveket lehetne még betöltenem azzal mi még elmaradt, miről veled bizodalmas szót váltani akartam; bocsáss meg ha idő hijjány miatt kevésbé szabályos, kevésbé kimerítő voltam mint akartam mint lennem kellett volna; légy elnéző, s tekintsd munkácskámát virágnak, melly bár nem elegendé tartalom dús is, de még sem oly haszonvehetetlen, hogy belőle gondos méh, mézet ne szívhasson.

50/53

Ez a könyv a miskolci Lévay József Tudományos Könyvtár Lévay-hagyatékában őrzött B 2495 jelzetű kötet hasonmása. A külső borító a Tiszáninneri Ref. Egyházkerület Nagykönyvtára Szemere-gyűjteményének O 120/h jelzetű példányáról készült. A Miskolc Városi Könyvtár és a Borsod-Abaúj-Zemplén megyei Levéltár közös kiadása

A bevezető tanulmányt írta: Veres László
Lektorálta: Seresné Szegőfi Anna
Szerkesztette: Tóvári Judit
Felelős kiadó: Hernádi Istvánné és dr. Csorba Csaba

Készült a Borsod-Abaúj-Zemplén megyei Levéltár sokszorosító műhelyében
Megjelent 2,35 (A/5) ív terjedelemben
ISBN 963 01 6384 5
Engedélyszám 50 867